

БЕОГРАД

11 – 14. IX 2014.

НАУЧНИ СТАНАК ЛАВИСТА У ВУКОВЕ ДАНЕ

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ И ПЕРИОДИЗАЦИЈА
РАЗВОЈА СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

★

ДВА ВЕКА ОД ВУКОВЕ ПИСМЕНИЦЕ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

44/1

БЕОГРАД, 2015.

Марина Љ. СПАСОЈЕВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 25.10.2014.
Прихваћен: 12.01.2015.

АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ КАО ПОКРЕТАЧ ЛИНГВИСТИЧКЕ ПЕРИОДИКЕ НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА**

У раду се указује на улогу Александра Белића у покретању и оформљивању концепције лингвистичких часописа у првим деценијама XX века и значај ових часописа за развој науке о језику. У складу са правцима и интересовањима у словенској и светској филологији и лингвистици и потребама у домаћој науци о језику, Белић је, као истакнути лингвиста и универзитетски професор који је образовање стекао у славистичким центрима у Одеси, Москви и Лајпцигу, покренуо часописе *Српски дијалектолошки зборник* (1905), затим, заједно са Љубомиром Стојановићем, *Јужнословенски филолог* (1913) и *Наш језик* (1932) и био њихов главни уредник до краја живота (1960). Ови часописи су данас део издавачке делатности САНУ и њеног Института за српски језик. Покретањем *Српског дијалектолошког зборника* и објављивањем студије Дијалекти источне и јужне Србије, А. Белић је отворио пут проучавању српских народних говора, и то најпре оних архаичнијих. *Јужнословенски филолог*, тада одређен као *повремени спис за јужнословенску филологију*, имао је много разуђенију тематску концепцију. У њему су објављивани радови са општелингвистичком, упоредно-историјском, општефилолошком проблематиком, потом дијалектолошка истраживања, резултати проучавања српског језика у развојној и актуелној перспективи, те и студије везане за друге словенске језике, али и радови из области историје књижевности, версификације и сл. Већ од првог броја, овај часопис доноси библиографске белешке и критике, а формирањем засебне рубрике постаје важан чинилац у настајању и неговању лингвистичке библиографије. Часопис *Наш језик* посвећен је проблемима савременог српског књижевног језика, у почетку са нагласком на разматрању практичних питања језичке норме и језичке културе, а касније и теоријских.

Кључне речи: Александар Белић, лингвистичка периодика, *Српски дијалектолошки зборник*, *Јужнословенски филолог*, *Наш језик*

1. Александар Белић (1876–1960),¹ истакнути лингвиста и универзитетски професор, члан Српске краљевске академије, потоње Српске академије

* marina.spasojevic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ О школовању, научном изграђивању и деловању Александра Белића веома исцрпно је писао М. Стевановић (1976: 3–50); о његовој научној, наставничкој, академској и културној делат-

наука и уметности и бројних иностраних академија (свих словенских и Данске краљевске академије), почасни доктор Прашког, Глазговског и Московског универзитета, своје образовање започео је у Београду, а проширивао и усавршавао у славистичким центрима у Одеси, Москви и Лајпцигу. По завршеној гимназији, уписује Филолошко-историјски одсек на Великој школи у Београду 1894/95. године, где га је за област филологије определила личност истакнутог професора Љубомира Стојановића. Студије наставља у Одеси, а потом у Москви и враћа се у Београд 1899. године након положеног завршног испита. Министарство просвете га поставља за доцента словенске филологије на Великој школи 1899/90. године, а одбија његову молбу за наставак школовања у Немачкој. Ипак, Љубомир Стојановић је издејствовао да Белић оде те године у Лајпциг, где је завршио докторску тезу 1900. и по повратку предавао као доцент на Великој школи 1900/01. године. У звању ванредног професора предаје од 1901. године, а од 1919. у звању редовног професора. Држао је предавања из словенске филологије на бројним светским универзитетима. Године 1905. бива изабран за ванредног, а 1906. за редовног члана Српске краљевске академије.

1.1. Белићево учење о језику, које га сврстава у лингвисте светског гласа, до данас је остало актуелно и са историјско-лингвистичке и теоријске стране.² Иако га Милка Ивић (2001: 138) одређује као слависту који се формирао на основама Фортунатовљевог учења и младограматичарских постулата, она истиче његову оригиналност у сагледавању језичких појава и примену теорије синтагматике, са нагласком на служби речи и посматрању језичких чињеница у саодносу њиховог значења, функције и облика. Самосталност и самосвојност Белићевог учења можда најбоље исказује његов ученик Радосав Бошковић (2000: 54) када каже да се Белић не може сврстати ни у једну школу: „он је сам школа”, „он има свој правац”, а његова особеност, према мишљењу овог лингвисте, лежи у његовом методу.

1.2. Поред великог доприноса лингвистичкој теорији – општој лингвистици, упоредној граматици, синхроном и дијахроном проучавању српског језика, Александар Белић је у развоју србистике учествовао и као оснивач и покретач лингвистичке периодике и као иницијатор и организатор друштава и пројеката посвећених изучавању и неговању српског језика, те је и на тај начин имао удела у усмеравању лингвистичких проучавања и изградњи и усавршавању научног и наставничког кадра. Предмет овога рада јесте сагледавање једног сегмента Белићеве делатности који је у ширем смислу везан за

ности в. и П. Пипер 2011: 27–34. Подробнији попис библиографских јединица које се односе на Белићев живот и рад в. у Грађа 2007: 16–17.

² Рецимо, поменута Стевановићева студија (1976) представља увод из *Зборника радова о Александру Белићу* (САНУ, Посебна издања књ. CDXCVIII, Одељење језика и књижевности књ. 28, Београд, 1976), у којем су Белићеве колеге и сарадници, како из земље, тако и из иностранства, и његови ученици и следбеници покушали да осветле значај и домете његових истраживања у различитим областима науке о језику. Њему у част објављена су пре тога два зборника радова: *Зборник филолошких и лингвистичких студија. А Белићу поводом 25-годишњице његовог научног рада*, Београд, 1921; *Зборник лингвистичких и филолошких расправа А. Белићу о четрдесетогодишњици његова научна рада*, Београд, 1937.

науку о српском језику, а то је улога, место и значај Александра Белића као оснивача и утемељивача српских лингвистичких часописа у првим деценијама XX века. Наиме, на почетку прошлога века Белић је покренуо часопис *Српски дијалектолошки зборник* (1905, даље СДЗБ), потом, заједно са Љубомиром Стојановићем, часопис *Јужнословенски филолог* (1913, даље ЈФ) и, знатно касније, *Наш језик* (1932, даље НЈ) и био њихов главни уредник до краја живота (1960). Ови часописи данас имају вековну традицију и део су издавачке делатности САНУ и њеног Института за српски језик.

1.3. О Белићевом залагању као окосници у оформљивању концепције лингвистичких часописа у поменуто време и значају ових часописа за развој науке о српском језику било је помена у више написа којима се обележавају годишњице часописа чији је он оснивач био (в., нпр., Драгићевић 2013; Ивић 1994; Пешикан 1983; Пипер 2013; Поповић 1973–74; Реметић 2013; Спасојевић 2012; Танасић 2009; Танасић 2012, Танасић 2013), годишњице везане за Белића (Ивић 1960; Стевановић 1960; Стевановић 1976; Пипер 2011) или пак јубилеја институције у саставу чије се издавачке делатности данас они налазе (Аранђеловић Живковић 1978; Грицкат 2007; Стевановић 1973–74а; Танасић 2007; Танасић 2010). Овом приликом подсетићемо на околности и услове у којима су се ови часописи развили.

2. Почетак XX века српска наука о језику дочекала је без часописа – сталне или периодичне публикације – који би био посвећен искључиво лингвистичким темама. С једне стране, разлоге треба тражити у институционалном организовању научног рада у Србији у то време, а, с друге стране, у оријентацији лингвистичких проучавања. Проучавање и неговање језика и књижевности у XIX веку било је најпре везано за Матицу српску, основану 1826. године у Пешти, а од 1841. године и за Друштво српске словесности у Београду, које је заправо с тим циљем и настало. Оно је 1864. преименовано у Српско учено друштво, које се, потом, 1892. године спојило са Српском краљевском академијом, установљеном 1886. године *Основним законом о Краљевско-српској академији*. Српска краљевска академија променила је назив у Српска академија наука 1947, односно 1959. године у Српска академија наука и уметности.³

2.1. Дакле, најразличитији написи из области науке о језику објављивани су у гласилима ових институција: *Летопису Матице српске*, односно *Гласнику Друштва српске словесности*,⁴ касније *Гласнику Српског ученог друштва*, *Гласу Српске краљевске академије*, затим *Споменику Српске краљевске*

³ О овој теми в. историјат и коментаре Ирене Грицкат (2007). Основна идеја и циљ са којим је ова институција основана било је, дакле, неговање и усавршавање језика (пре свега у терминолошком смислу, лексичком), као његово проучавање, те неговање и проучавање књижевности и других хуманистичких наука, а централно место заузимала је израда описних речника и језичка питања (И.: 20–21).

⁴ Ово је био низ година једини часопис Друштва. *Подунавка*, књижевни додатак *Српских новина*, била је осмишљена као гласило у ком ће се објављивати огледи терминолошког речника Друштва српске словесности. Међутим, овакав оглед је изашао 1847. у првом броју *Гласника* (Грицкат 2007: 26–27).

академије, те у разним другим сталним, периодичним и самосталним публикацијама. Но, осим поменутих, скоро да друге нису имали научни карактер.⁵

2.2. Готово кроз читав XIX век код Срба, као и код других народа, наука о језику се превасходно односила на проучавање писаних старина. У центру је била историја језика, тј. филолошка обрада писаног наслеђа (Грицкат 2007: 21). Историцизам у науци о језику одликовао је Даничића и припаднике целе његове епохе. Филолошки се обрађују и објављују стари споменици, пре свега, трудом Ђуре Даничића, Стојана Новаковића и Љубомира Стојановића. Појава надареног Александра Белића, школованог и у иностранству и упознатог са тада актуелним идејама у славистици и лингвистици уопште (рецимо, са учењем Фортунатова, Шахматова, Лескина, Бругмана итд.), на самом крају XIX и почетку XX века умногоме је изменила и одредила токове српске лингвистике. У дотада неговану чисто филолошку традицију Белић уноси заокрете.

3. Прва искључиво лингвистички оријентисана едиција, касније периодична публикација, покренута у Академији није била општефилолошког карактера него специјализована. Управо се овде под младограматичарским утицајима дијалектологија развила и усавршила.⁶ Академија је 1888. расписала наградну тему о торлачком говору, а 1892. Стојан Новаковић је инсистирао на прикупљању дијалекатске грађе и помишљао на публикације типа *Зборник* или *Архив за дијалекте* (Грицкат 2007: 55).⁷ Новаковићеву идеју 1905. године реализује Александар Белић покретањем *Српског дијалектолошког зборника* у окриљу СКА. Прва штампана студија била је монографија *Дијалекти источне и јужне Србије* Александра Белића. Књига садржи и две карте и, како у Уводу стоји, представља специјалне студије, за које је грађа прикупљана 1901–1903. Њоме је отворен пут проучавању српских народних говора, и то најпре оних архаичнијих, или према другима – прелазних. Белић је управо усмеравао и надаље водио дијалектолошка проучавања. Иначе, према Бошковићевој оцени (2000: 55), Белићеве радови су били „канон дијалектолошких испитивања”.

3.1. Сама публикација не доноси никакву уводну реч ни позив за саградњу, на корицама се не наводи уредник ни редакција, већ уз неке студије

⁵ Такве су, рецимо, публикације биле *Бранково коло*, *Босанска вила*, *Матица*, или стручне *Просветни рад*, *Просветни гласник*. Релевантне студије из области науке о језику у то време објављиване су и у хрватским часописима *Рад ЈАЗУ*, *Наставни вјесник* (уп. Стевановић 1973–74: 26; Бошков 1959).

⁶ Нешто дијалекатског материјала налази се на крају XIX века и до Првог светског рата у *Споменику* и *Гласу СКА* (Грицкат 2007: 55).

⁷ Заправо, то је време у коме се почиње проводити проучавање и описивање српског етничког простора. Упитник за систематска етнографска истраживања у СКА уведен је 1886. године, а 1894. Етнографски одбор СКА почео је штампање *Српског етнографског зборника* (Радојичић 2002–2003: 7). Белић је свакако био упућен на овај одсек, а свој допринос је касније наставио да пружа и раду Етнографског института САНУ од 1947. године (Радојичић 2002–2003: 8). Међутим, како наводи Пецо (1980: 143, 145), иако се прилози из дијалектологије не морају давати искључиво у часописима филолошке оријентације већ и у нефилолошким, као што су етнолошки/етнографски, *Српски етнографски зборник* није неговао ову традицију, за разлику од овакве публикације у Хрватској (И.: 147). У сваком случају, студије штампане у овој едицији доносе лексичку грађу.

само стоји да су примљени на седници одређеног одељења СКА. СДЗб је излазио на неколико година, а због ратова и са већим паузама. После 1905. следећа књига је изашла 1911, трећа 1927, четврта 1932, пред Други светски рат 1940. изашле су девета и десета, а једанаеста је пред научну јавност изнета десет година касније – 1950. у окриљу новооснованог Института за српски језик САН. Од тада се на корицама наводи главни уредник, а био је то Александар Белић, који је уредио још две књиге – до СДЗб XIII.

3.2. Након обимне Белићеве монографије, у потоњим бројевима СДЗб-а излазило је по више више студија мањег обима,⁸ али и студије које у основи својој нису дијалектолошке, као студија о језику Гаврила Стефановића Венцловића аутора В. Јовановића (СДЗб, II, 1911), или студија из области експерименталне фонетике о српскохрватским гласовима Б. Милетића (СДЗб, V, 1933), или пак са израженим етнографским приступом, као студија Ф. Илешића о Безјаку или М. Павловића о говору Јајца (СДЗб, III, 1927) итд. Критике и прикази на страницама овога гласила нису били заступљени, а као изузетак може се узети студија А. Белића, По дијалекатском материјалу О. Броха у књ. *Die dialekte des südlichsten Serbiens* (СДЗб, II, 1911). Мањим прилогом Маринка Станојевића (СДЗб, III, 1927) отворен је пут и за обимније лексикографске подухвате, попут оних изашлих из пера Г. Елезовића: Косовско-метохиски речник (СДЗб, IV, 1932; СДЗб, VI, 1935).⁹

3.3. Академија је помагала из својих задужбинских средстава научне активности СДЗб-а, а данас је то издање Академије и њеног Института за српски језик. СДЗб може се сматрати првим специјализованим лингвистичким часописом, иако се понекад и не доживљава као часопис, већ као едиција, јер га од корице до корице испуњава садржај монографских описа или речника народних говора. Таква је управо била прва студија у њему објављена пре 110 година.

4. И док се Белић у публикацији иза које је стајала СКА није обраћао колегама, у друге две периодичне публикације које је покренуо и чији је власник био – *Јужнословенском филологу* и *Нашем језику* – често се обраћао публици, односно колегама и износио своје програмске ставове, указивао на циљеве, сврху и намену датог гласила, и позивао на сарадњу. Ова два часописа представљају прве концепцијски разрађене часописе у србистици. Наиме, школован у страним славистичким центрима и добар познавалац лингвистичке продукције, Белић је осећао недостатак часописа у којима се обрађују језичке теме, а у свету славистике је много на томе већ било урађено, што се у уводној речи прве књиге ЈФ јасно истиче (1–2).

⁸ СДЗб, II, 1911: А. Белић, По дијалекатском материјалу О. Броха у књ. *Die dialekte des südlichsten Serbiens*; В. Јовановић, Гаврило Стефановић Венцловић; М. Московљевић, Акценти именица и придева у поцерском говору; М. Станојевић, Северно-тимочки дијалекат; Г. Елезовић, Извештај са дијалектолошког путовања од Вучитрна до Пећи; СДЗб, III, 1927: Д. Вушовић, Дијалекат Источне Херцеговине; Ф. Илешић, „Безјак” и „безјаци”; М. Павловић, О становништву и говору Јајца и околине; Г. Ружичић, Акценатски систем Пљеваља; М. Станојевић, Прилози речнику тимочког говора.

⁹ Библиографију СДЗб-а до књиге XXIII и историјат овог часописа доноси Пецо 1980: 158–160; в. и Аранђеловић Живковић 1978.

4.1. Наиме, Белић је 1913. године у сарадњи са својим професором Љубомиром Стојановићем покренуо ЈФ, тада одређен као *повремени спис за јужнословенску филологију*. Концепција часописа направљена је имајући у виду стране часописе попут *Archiv für slavische Philologie*; *Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности Имп. Академіи Наукъ*; *Русскій Филологическій Вѣстникъ*; *Филологическія Записки*; *Listy Filologicke*; *Prace Filologiczne* (од 1884); *Rocznik Slawistyczny* (од 1908); *Časopis pro moderní filologii* и била је веома разумљива. Старањем његовог главног уредника, у часопису су објављивани радови са општелингвистичком, теоријском, упоредно-историјском, општефилолошком проблематиком, потом дијалектолошка истраживања, резултати проучавања српског језика у развојној и актуелној перспективи, те резултати проучавања других словенских језика, али и радови из области историје књижевности, версификације и сл. Оснивањем часописа *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 1921. године¹⁰ удео класичних филолошких радова смањује се на страницама ЈФ. Захваљујући свом ауторитету и познанствима, Белић је оформио одговарајућу редакцију – међународну, у којој су се нашли А. Меје, А. Стојићевећ, К. Њич, Љ. Стојановић, М. Решетар, О. Хујер, Р. Нахтигал, С. Ившић, С. М. Куљбакин, Ф. Илешаић, Ф. Рамовш, Х. Барић. Како се наводи у Голубовић 2013: 11, таква му је била и рецепција: водећи центри, попут Кракова, Лавова, Лондона, Прага, Хелсинкија, били су претплаћени на њега. Друга књига је изашла 1921, а до Другог светског рата укупно седамнаест. Следећа, XVIII књига носи годину 1949–1950. Одређење *повремени спис* ЈФ носи до књиге XXIII. У окриљу овог часописа покренута је 1928. године едиција *Библиотека Јужнословенског филолога*, која је у виду нове серије обновљена после Другог светског рата.¹¹

4.2. Већ од првог броја овај часопис доноси библиографске белешке и критике, а формирањем засебне рубрике постаје важан чинилац у настајању и неговању лингвистичке библиографије.¹² Структурно, часопис је био издељен на рубрике: Расправе (касније и Студије у којима су радови научног значаја), Прилози (у којима су материјали мањег обима), Хронике, Критике и Библиографија.

4.3. Како С. Танасић (2013: 8) истиче, овај часопис је својом концепцијом преузео улогу Јагићевог *Архива*, који је почетком треће деценије XX

¹⁰ Оснивачи су били В. Чајкановић, В. Ћоровић, М. Ивковић, П. Поповић, П. Стевановић, Т. Ћорђевић, а уредник П. Поповић. Како на самом почетку стоји, часопис је намењен резултатима истраживања хуманистичких, нарочито националних наука, јер се у годинама које су претходиле Великом рату накупило доста материјала у различитим истраживањима, а у домаћој научној средини није било довољно гласила за њихово представљање.

¹¹ О историјату ЈФ в. Аранђеловић Живковић 1978; Голубовић 2013: 10–25; Драгићевић 2013; Пипер 2013; Реметић 2013; Стевановић 1973–74; Танасић 2013.

¹² О томе в. студију Голубовић 2013. Идеја о потреби израде словенске лингвистичке библиографије изнета је на Првом конгресу словенских филолога 1929. године у Прагу и добила је потврду на наредна три конгреса (И.: 7). Уз дванаест персоналних, ЈФ доноси током више деценија националне текуће кумулативне библиографије. Библиографије се углавном објављују после две године, обично су једногодишње, а после светских ратова су биле вишегодишње. Наставак научне периодичне библиографије омогућили су, осим ЈФ, и *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* и *Гласник Етнографског музеја* (И.: 5). Целокупна библиографија овог часописа налази се у књ. LXIX, 2013, поводом стогодишњице излажења.

века престао да излази после 44 године. ЈФ, дакле, није био везан ни за једну установу у време свога оснивања. Издавао га је Белић и уредништво, али су га помагали Академија и Београдски универзитет. По завршетку Другог светског рата и обнове културне и научне делатности, Белић је основао Институт за српски језик 1947. и у њега пренео часописе, те је у суиздаваштву САНУ и Института до Белићеве смрти издаван и ЈФ.

5. Недостатак гласила које се бави проблемима савременог књижевног језика, његовом нормом, часописа који ће имати и научни и популарни карактер, Белић је попунио 1932. године. Наиме, иако је још 1910. са Павлом Поповићем и Јованом Скерлићем основао Друштво за српски језик, оно није имало никакво гласило. Осим Белића, неколико чланова Друштва: М. Московљевић, М. Ивковић, Д. Костић и др. формално су начинили Лингвистичко друштво у Београду, а као своје гласило пријавили часопис *Наш језик*, са седиштем у Српском семинару. Часопис је требало да излази у 10 годишњих свезака (Марковић 2010: 114).

5.1. Циљ овог часописа био је неговање језичке културе, норме, те да се оствари интеракција са образованим светом у циљу неговања књижевног језика, да се објављују у њему језички савети и језичке поуке (Гортан Премк 1976). До Другог светског рата изашло је седам књига и први двоброј осме, а после рата обновљена је нова серија, почевши од броја један, која је наставила свој живот у окриљу Института.¹³ У старој серији испод наслова на корици стоји да уређује Одбор, а издаје Лингвистичко друштво у Београду. На крају, на последњој страни свеске, пише да је Власник за Лингвистичко друштво у Београду др Александар Белић, а секретар Радомир Алексић. Уређивачки одбор чинили су: Д. Костић, М. Ивковић, Г. Елезовић, М. С. Московљевић, Б. Милетић, Г. Ружичић, Д. Вушовић, Р. Алексић, П. Ђорђић, Р. Бошковић, а од друге године и М. С. Лалевић. После Другог светског рата НЈ је обновљен у САН, тј. у Институту за српски језик. Како на корицама нове серије стоји, уређује га Александар Белић, а Уређивачки одбор чине: А. Белић, Г. Елезовић, Р. Алексић, М. Стевановић, Р. Бошковић, Б. Милановић, И. Стевовић.

5.2. И у раду овог часописа Белић је био врло активан и износио у својим расправама програмске ставове везане за књижевни језик и правопис, често их полемички и критички развијајући. Према његовим записима, често је писао више чланака да испуни број прилозима. Прилози у НЈ били су мањег обима и веома разноврсни: од фонетике и акцента, преко морфологије и синтаксе, до лексике, етимологије и терминологије, те стилистике, наставе језика итд. Ретки су били они који су концепцијски одударали, са темом из историје језика или дијалектологије. Вероватно из тог разлога рубрике за време Белићевог уређивања нису биле издвајане. Понекад су сродни прилози повезивани наднасловима, као Ситни прилози, Из живота речи, Из историје речи, Из синтаксе, Језик у школи, док се прикази и критике нису рубрицирали иако су се текстови тога типа повремено сретали (Спасојевић 2012: 16–17,

¹³ О овом часопису в. Пешикан 1983; Стевановић 1973–74а, Танасић 2009; Танасић 2012; о концепцији и структури овог часописа в. Спасојевић 2012. Библиографија радова из овог часописа објављена је у књ. XLIII, поводом осамдесет година од покретања (Живановић и др. 2012).

уп. нап. 7). Но, оно што је давало карактер нормативног, приручног часописа овом гласилу, биле су заправо сталне рубрике Језичке поуке и Наша пошта (Спасојевић 2009). Прва је доносила језичке и стилске грешке из књижевних дела и штампе и њихове исправке са правилима и објашњењима, а у другој су чланови Уредништва одговарали на постављена језичка питања. Уредништво је своју публику позивало на сарадњу. Језичке поуке су излазиле до НЈ XXI, док се Наша пошта завршила са старом серијом.

6. Имајући у виду изнети кратки преглед, Белић је поставио темеље модерне лингвистичке периодике у Србији. Часописи које је основао у просеку пре једног века излазе и данас са мање-више истом концепцијом. СДЗб није изменио своју физиономију. ЈФ, баш онако као што је Белић и замислио, прати развој и одражава правце у лингвистичким проучавањима тематиком својих прилога, док *Наш језик* јесте задржао оријентацију ка проблемима стандардног – књижевног језика, али својом структуром он се удаљио од концепције научно-приручног постајући све више научни. Ова три часописа омогућила су продор и развој модерних лингвистичких проучавања, а тек се од друге половине XX века оснивају нове периодичне публикације намењене објављивању лингвистичких радова као *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 1954, *Књижевност и језик у школи* исте године као научно-приручни итд. Иако су часописи ЈФ и НЈ били основани ван Академије, такођећи на Факултету, оснивањем Института за српски језик, њихову судбину Белић је везао за ову институцију. Око ових часописа окупно је водеће стручњаке свога времена, било као чланове уредништава, било као сараднике, а у ЈФ и на корицама и у књижном блоку појављивала су се најважнија имена из света славистике. Као оснивач и покретач, Белић је управо на њиховим страницама оставио велики део својих радова.

ЛИТЕРАТУРА

- Аранђеловић Живковић 1978:** Б. Аранђеловић Живковић, Тридесет година рада Института за српскохрватски језик, *Наш језик*, XXIII/3–4, Београд, 150–155.
- Бошков 1959:** Ж. Бошков, Српска учена друштва, листови и часописи у првој половини XIX века, *Матица српска, календар за 1960*, Нови Сад, 1959, 89–92.
- Бошковић 2000:** Р. Бошковић, [Александар Белић], *Српски језик*, V, Београд, 53–58.
- Голубовић 2013:** А. Голубовић, *Библиографија у часопису* Јужнословенски филолог, Библиотека Јужнословенског филолога, н. с., књ. 24, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Гортан Премк 1976:** Д. Гортан Премк (прир.), Белић о „Нашем језику” и нашим задацима, *Наш језик*, XXII/1–2, Београд, 3–7.
- Грађа 2007:** Љ. Никић, Г. Жујовић, Г. Радојчић-Костић, *Грађа за биографски речник чланова Друштва српске словесности, Српског ученог друштва и Српске краљевске академије 1841–1947*, Издања Библиотеке САНУ 24, Београд: САНУ.

- Грицкат 2007:** И. Грицкат Радуловић, Наука о језику у делатности Академије, у: С. Танасић (ур.), *Шездесет година Института за српски језик САНУ*, I, Београд, 19–106 (= *Глас*, CCCLXXIX, САНУ, Одељење језика и књижевности, књ. 15, Београд, 1–83).
- Драгићевић 2013:** Р. Драгићевић, О српској славистици на почетку XX века из перспективе прве књиге *Јужнословенског филолога*, *Јужнословенски филолог*, LXIX, Београд, 33–48.
- Живановић и др. 2012:** В. Живановић и др., Наш језик I–XLIII – библиографија са регистрима (1932–2012), *Наш језик*, XLIII/3–4, Београд, 139–280.
- Ивић 1960:** М. Ивић, Александар Белић, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, III, Нови Сад, 199–201.
- Ивић 1994:** М. Ивић, Педесети број *Јужнословенског филолога*, *Јужнословенски филолог*, L, Београд, 1–3.
- Ивић 2001/I:** М. Ivić, *Pravci u lingvistici*, I–II, Biblioteka XX vek, Beograd.
- Марковић 2010:** С. Ж. Марковић, Друштво за српски језик и књижевност и часопис *Наш језик*, *Наш језик*, XLI/3–4, Београд, 113–117.
- Пецо 1980:** А. Пецо, Дијалектологија у часописима на српскохрватском језичком подручју, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 9, Београд, 141–163.
- Пешикан 1983:** М. Пешикан, Пола века од покретања *Нашег језика*, *Наш језик*, XXVI/1, Београд, 3–5.
- Пипер 2011:** П. Пипер, Александар Белић, у: П. Пипер, *Прилози историји српске славистике. Библиографска грађа*, Београд: Чигоја, 27–34.
- Пипер 2013:** П. Пипер, Сто година *Јужнословенског филолога*, *Јужнословенски филолог*, LXIX, Београд, 9–11.
- Поповић 1973–74:** Љ. Поповић, *Наш језик* од 1960. до данас, *Наш језик*, XX/1–5, Београд, 40–41.
- Радојичић 2002–2003:** Д. Радојичић, Јубилеј Етнографског института Српске академије наука и уметности, *Гласник Етнографског института САНУ*, L–LI, Београд, 7–10.
- Реметић 2013:** С. Реметић, Сто година дијалектологије на страницама *Јужнословенског филолога*, *Јужнословенски филолог*, LXIX, Београд, 13–32.
- Спасојевић 2009:** М. Спасојевић, О „Нашој пошти” у *Нашем језику*, *Наш језик*, XL/1–4, Београд, 61–76.
- Спасојевић 2012:** М. Спасојевић, Развој концепције и структуре часописа *Наш језик* за 80 година излажења, *Наш језик*, XLIII/3–4, Београд, 11–19.
- Стевановић 1960:** М. Стевановић, Александар Белић, *Наш језик*, X/3–6, Београд, 69.
- Стевановић 1973–74:** М. Стевановић, Институт за српскохрватски језик и програми његова рада, *Наш језик*, XX/1–5, Београд, 2–3.
- Стевановић 1973–74а:** М. Стевановић, Језички часописи Института, *Наш језик*, XX/1–5, Београд, 23–31.
- Стевановић 1976:** М. Стевановић, Живот и дело Александра Белића, у: М. Стевановић (ур.), *Зборник радова о Александру Белићу*, САНУ, Посебна

- издања књ. CDXCVIII, Одељење језика и књижевности књ. 28, Београд, 3–50.
- Танасић 2007:** С. Танасић, Два наша јубилеја, *Наш језик*, XXXVIII/1–4, Београд, 1–4.
- Танасић 2009:** С. Танасић, Мјесто *Нашег језика* у изучавању српског стандардног језика, *Наш језик*, XL/1–4, Београд, 3–5.
- Танасић 2010:** С. Танасић, Александар Белић и Институт за српски језик, *Наш језик*, XLI/3–4, Београд, 107–111.
- Танасић 2012:** С. Танасић, Часопис *Наш језик* и српски стандардни (књижевни) језик (Поводом 80 година од покретања), *Наш језик*, XLIII/3–4, Београд, 3–10.
- Танасић 2013:** С. Танасић, *Јужнословенски филолог* у српској филологији, *Наш језик*, XLIV/3–4, Београд, 3–15.

Марина Спасоевич

АЛЕКСАНДР БЕЛИЧ КАК ОСНОВАТЕЛЪ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПЕРИОДИКИ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Резюме

Александр Белич сыграл важнейшую роль в формировании специализированных языковых журналов в начале XX века. В 1905 году он учредил *Српски дијалектолошки зборник*), который включил грамматические и лексические описания сербских народных говоров. Вместе с Любомиром Стояновичем в 1913 году он основал *Јужнословенски филолог*. В нем печатаются работы по общему языкознанию, сопоставительной грамматике, контрастивной грамматике, а также истории языка, современному сербскому и другим славянским языкам. Важное место в данном журнале занимает рубрика, освещающая годовую лингвистическую библиографию. Журнал *Наш језик*, основанный в 1932 году, посвящен проблемам современного сербского литературного языка.

Ключевые слова: Александр Белич, лингвистическая периодика, *Српски дијалектолошки зборник*, *Јужнословенски филолог*, *Наш језик*.